

Tutkielma käsittelee historiantutkimuksen keinoin Keskustapuolueen ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen suhdetta ja suhteen kehittymistä vuosina 1970–1977. Aihepiiriä lähestytään sekä henkilö- että organisaatiotasolla. Päälähteinä ovat kirkolliskokouksen pöytäkirjat sekä Keskustapuolueen eri puolue-elinten, ennen kaikkea kirkkopoliittisen toimikunnan, arkistokokoelmat.

Keskustapuolue aktivoitui muiden puolueiden tavoin kirkkopoliitikassaan 1960- ja 1970-luvun vaihteessa. Vanhojen herätysliikkeiden edustajista muodostetulla puolueen kirkkopoliittisella toimikunnalla oli tässä aktivoitumisessa keskeinen sija. Vuosikymmenen alussa kirkon politisoituminen nähtiin toimikunnassa pääasiassa myönteisenä kehityksenä. Pyrkinessään säilyttämään herätysliikkeiden luottamuksen toimikunta joutui kuitenkin vuodesta 1974 lähtien muuttamaan kantaansa ja korostamaan, ettei Keskustapuolue ollut politisoimassa kirkkoa. Puolueen kirkkopoliitikkojen mukaan keskusta pyrki itse asiassa kirkkopoliitikallaan vapauttamaan kirkon muiden puolueiden politikoinnilta. Totta olikin, että kirkkopoliittinen toimikunta pysyi melko pitkälle vaiti opillisista kysymyksistä. Sen sijaan kirkon hallinnon demokratisointia ja köyhien seurakuntien aseman parantamista ajettiin voimakkaasti. Vaikka keskustasuuntautuneet kirkolliskokousedustajat eivät muodostaneetkaan toiminnassaan mitään yhtenäistä ryhmää, he kunnostautuivat hyvin näiden kysymysten esillä pitämisessä, aivan samoin kuin raittiuden ajamisessa.

Kirkossa kuunneltiin 1970-luvun alussa puolueiden vaatimuksia ja uudistettiin hallintoa. Vuosikymmenen edetessä Keskustapuolueen vaikuttamispyrkimykset kirkolliskokouksen asiakysymyksiin kuitenkin vähenivät. Samaan aikaan kirkolliskokous puolestaan aktivoitui yhteiskunnallisille päättäjille, ja siten myös Keskustapuolueelle, suuntaamissaan kannanotoissa. Keskustapuolueessa kuunneltiin tarkasti kirkon ääntä. Haluttiin asettua samalle kannalle kirkon kanssa ja puolustaa kirkkoa. Siten pyrittiin vastaamaan SKL:n nousuun ja toisaalta tarjoamaan vaihtoehto SDP:n kirkkopoliitikalle, joka tähtäsi kirkon ja valtion erottamiseen.

Vaikka keskustan vaikuttamispyrkimykset kirkolliskokouksen asiakysymyksiin vaimenivat tutkimuskauden kuluessa, puolue panosti jatkuvasti enemmän kirkolliskokousedustajien vaaleihin ja kirkolliskokouksessa suoritettaviin henkilövalintoihin. Vuonna 1977 keskustassa viritettiin puolueorganisaatiota jo hyvin tehokkaasti seuraavan vuoden kirkolliskokousvaaleihin. SDP:n haastaminen kirkollisissa henkilövalinnoissa alkoi toden teolla vuonna 1973 eli samaan aikaan, kun keskustan ja SDP:n nimityskilpa käynnistyi muuallakin yhteiskunnassa. SDP:n uhalla perusteltiin keskustassa myös omaa kirkkopoliittista aktiivisuutta. Keskusta pyrki haastamaan SDP:n kirkossa paljolti samoin keinoin ja samalla retoriikalla kuin ammattiyhdistysliikkeessä.

Keskustapuolue säilytti edustuksensa kirkolliskokouksessa muita puolueita paremmin tutkimuskauden kuluessa. Keskustasuuntautuneet kirkolliskokousedustajat olivat lähes poikkeuksetta maallikoita ja tulivat lähinnä puolueen vahvoilta kannatusalueilta, kuten Lapuan ja Oulun hiippakunnasta. Edustajien joukossa vanhojen herätysliikkeiden osuus oli huomattava, ja keskustassa pyrittiinkin saamaan omiksi ehdokkaiksi nimenomaan herätysliike-, ei niinkään puoluevaikuttajia.

Kirkolliskokoukset, puolueet, Keskustapuolue, kirkkopoliittikka, politisoituminen, kirkolliset vaalit, herätysliikkeet